

קול צופיין

קול צפֿיין נִשְׂאוּ קול יַחֲדוּ יַרְנֵנוּ

גיליון מס' 1220

השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

נח תשפ"ה

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

מלאכת שבת שלא ניחא ליה

כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מְחֻזֵּק יְמִינֶךָ

ה' פועל בכוחו הגדול דרך עם ישראל. הוא מחזיק את יד ימינם בכוח הגדול. "אל תירא כי עמך אני אל תשתע כי אני אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך בימין צדקתי". לכן האויבים שלך יקרוסו "הן יבשו ויכלמו כל הנחמרים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך: תבקשם ולא תמצאם אנשי מצותך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך: כי אני ה' אלהיך מחזיק ימינך האמר לך אל תירא אני עזרתיך".

עם הכח שקיבלת – תמחה את הרשע העולמי

עם הכח הזה אנחנו צריכים למחוק את כוחות הרע העולמיים בלי פחד. הוא אומר לכנסת ישראל, "אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' ונאלף קדוש ישראל" תפקידך לרסק אותם "הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמוץ תשים", אחרי שתעשו את העבודה שלכם, ה' ישלח רוח סערה להפיצם "תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם" ומתוך כך תהיה שמחה וקידוש ה' גדול "ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל" (ישעיהו מא).

נבואות ירמיהו לדורנו

כמו ישעיהו כך גם מתנבא ירמיהו לדור הגאולה בפרקים ל-לא. ה' אומר לו לכתוב את הנבואות המיוחדות הללו על ספר כדי שישמרו אלפי אלפי שנים. "כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר: כי הנה ימים באים נאם ה' ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה אמר ה' והשבתיים אל הארץ אשר נתתי לאבותם וירשוה".

הוא מגלה לו כי אחרי קיבוץ גלויות יבואו ימים מפחידים מאוד על עם ישראל. הימים הללו הם כמו ימי הריון שמהם תצמח ישועה גדולה, ממש כמו לידה. "שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו פיולדה ונהפכו כל פנים לירקון".

מעלת הלוחמים בדברי נביאנו

כִּי יִמִּין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזַרְעֶךָ גֹּיִם יִירָשׁ

אנו רואים בעינינו את מה שכתוב בהפסטה מתגשם. "כי ימין ושמואל תפרצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושבו". מדינת ישראל הולכת ומתרחבת ויורשים ארצות גוים. בעזרת ה' ניישב את כל המקומות שאליהם פרצנו. וכך מעודד ירמיהו הנביא את עם ישראל להתרחב ולהתפרס ולחזק את האחזיה בקרקע ביתדות חזקות. "הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך וישו אל תחשכי הארכי מיתרף ויתדתיך חזק" (ישעיהו נד). ההבטחה הזו היא המשך של ההבטחה שניתנה לאברהם אבינו בהר המוריה "כי נשבעתי נאם ה' וכו' וירש זרעך את שער אביו" (בראשית כב). הבטחה שהישום שלה מוטל עלינו "והורשתם את הארץ וישבתם בה" (במדבר לג ג) ותהיה לנו סיעתא גדולה משמיא "ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לקרב וכו' (ויקרא כו). שם ה' נראה עלינו והם יראים ובורחים גם בעזה וגם בלבנון. "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וראו מן" (דברים כח).

נבואות לתקופה שאחרי קיבוץ גלויות

רוב הנבואות שנכתבו בתנ"ך הוצרכו לדורם ולדורות. יש נבואות שהם מיועדות במפורש רק לדור שלנו, לדור שאחרי קיבוץ גלויות. כך הם 26 הנבואות שכתובות בספר ישעיהו מפרק מ' "נחמו נחמו עמי" עד פרק סו שהוא סוף הספר. כולם נועדו לשני ימות המשיח. השנים שבין קיבוץ גלויות להתגלות אורו של משיח בפועל ממש.

בתוך הנבואות הללו מעודד הנביא ישעיהו את עם ישראל עשר פעמים ואומר להם לא לפחד. הגויים ינסו לעצור את הגאולה ואת התיישבות היהודים בארץ ישראל בכל כוחם, אבל ה' מוליך את התהליך של הגאולה וכוחו הוא אין סופי. אין חזרה אחורה מהתהליך, לעולם לא נחזור לחרפת הגלות עוד. "ישראל נושע בה' תשועת עולמים לא תבשו ולא תכלמו עוד עולמי עד" (ישעיהו מה ז).

ועת צרה היא לעקב וממנה יושע

מלמד אותנו הנביא כי הפחד הזה מצמיח ישועה גדולה "הוי כי גדול היום ההוא מאין קמהו, ועת צרה היא לעקב וממנה יושע". ומה היא הישועה? היכולת לשבור את עול הגויים מעל צוארינו. חרות מהגויים שמנסים להכתיב לנו כיצד להתנהל, כיצד להלחם, הכל לפי הצרכים שלהם ולא לפי הצרכים שלנו. עליהם נאמר "והיה בינים ההוא נאם ה' צבאות אשכנז עלו מעל צוארך ומוסרותיך אנתק ולא יעבדו בו עוד ירים".

ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם

לא הנשיא האמריקאי ולא הנשיא הצרפתי יכתיבו לנו. לא מזכ"ל האו"ם גוטרש ולא הלחץ של פוטין מרוסיה. כשמתחררים מהעול שלהם זוכים להתקשר לה' ולהביא את מלכות בית דוד. כך ממש היה ביציאת מצרים שזכו למתן תורה אחרי שהשתחררו סופית מפרעה. רק אז מתקיים בהם "ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם" (ירמיהו ל).

כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מפני מה אתם

מתיראים?

בפרק מו חוזר ה' ואומר לירמיהו לא להבהל כאשר אנו רואים את מלכי העולם מתגרים אלה באלה. אל תבהלו כשתראו את בבל מחריבה את ממלכת מצרים. "ואתה אל תיך עבדי יעקב ואל תחת ישאל כי הנני מושעך מן חזק ואת זרעך מארץ שבבים ושב יעקב ושקט ושאנו ואין מחריד" גם אם יהיו יסורים בתהליך הגאולה, הם לצורך תקון ולא חליה לעצירת הגאולה. "אתה אל תיך עבדי יעקב נאם ה' כי אתה אני כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדיחתיך שמה ואתה לא אעשה כלה ויסרתך לפושט ונקמה לא אנקך".

על הארוע הזה נאמר במדרש "אמר רבי יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות העולם מתגרים זה בזה וכו' וישראל מתרעשים ומתבהלים ואומרים להיכן נלך ולהיכן נבוא ואומר להם בניי אל תתייראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מפני מה אתם מתיראים אל תיראו. הגיע זמן גאולתכם וכו' (פסיקתא רבתי - פרשה לו).

מלחמות שבסופם יהיה קידוש ה'

גם יחזקאל מתנבא נבואות גדולות וחשובות על תקופת הגאולה. יחזקאל מתנבא על המים הטהורים שה' יזה עלינו אחרי קיבוץ הגלויות, על הלב החדש ועל הרוח החדשה (יחזקאל לו) הוא מתנבא על תחית עם ישראל ועל האחדות שתהיה בו (בנבואת העצמות היבשות, יחזקאל לו) והוא מדבר גם על מלחמות גוג ומגוג שמהם יולד קידוש השם גדול בכל העולם "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'" (יחזקאל לח). גם זכריה מדבר על המלחמות הללו, מלחמות שבסופם יכירו כל האומות בשם ה'. "והיה ה' למלך על כל הארץ בינים ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד).

נבואת פורענות לא חייבת להתקיים

יש הבדל בין נבואת זכריה שמדבר על כיבוש ירושלים בידי האומות וצער גדול לישראל, לבין נבואת יחזקאל שלא מזכיר את הצער הגדול של עם ישראל. על כך היה אומר מרן הרב מרדכי אליהו "צוק" כי מלחמות הגויים בישראל בתקופת הגאולה יכולות להיות באופנים שונים. החלק של הפורענות בנבואות אלו לא חייבות להתקיים במלואן. לפעמים ה' מוריד את חומרתם בגלל צער הגלות שעברנו. ממש כמו שהפחית את ארבע מאות השנה בגלל קושי השעבוד במצרים. לכן יחזקאל לא מזכיר את כל הצרות שמזכיר זכריה, ללמדך שהצרות הללו לא חייבות לבא.

תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם

גם דוד לא מזכיר את כל הצרות שהזכיר זכריה כשהוא מדבר על המלחמות של האומות בישראל אחרי קיבוץ גלויות. עליהם הוא אומר.

"לקמה רגשו גוים ולאמים יגו ריק: יתיצבו מלכי ארץ ורזונים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו" (תהילים ב). אותם עמים כבר רואים שה' מקיים את דברו ועולה אורו של משיח. הם חוששים שהעולם יצטרך להתנהל בצורה מוסרית וערכית והם רוצים הפקרות. "ונתקה את מוסרותימו ונשליכה קמנו עבתימו".

"מיד הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן שנאמר "וישב בשמים ישחק אדני ילעג למו" אמר רבי יצחק אין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא אלא אותו היום בלבד" (עבודה זרה דף ג/ב) האם אתם באמת חושבים שיש לכם סיכוי להלחם עם ה'? על החוצפה הזאת מניע להם עונש, "תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם" וזה העונש שמקבלים כעת כל אויבי ישראל. חלק יאבדו וחלק יתפאחו ויבינו "ועתה מלכים השפילו הוסרו שפטי ארץ". והדברים הללו כל כך מתאימים למציאות החיים שלנו במלחמה האחרונה.

דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא

פסיק רישא דלא ניהא ליה – יסוד להרבה הלכות

עשרות רבות ואולי מאות שאלות הלכתיות תלויים בהלכה של פסיק רישא שלא ניהא ליה. החל מפתיחת דלת של חדר שיש בו מזוג ועד פתיחת דלת של מקרר בשבת. מהליכה ברחוב ליד מצלמות ועד מעבר במגנומטר בשבת. מהליכה על דשא שעלול להתלש למעבר בתוך שיירת נמלים שחוצה את הכביש. מצחצוח שיניים בשבת ועד סירוק השער שלא יתלש. מגוון עצום של שאלות הלכתיות שכולן תלויות בהלכה הזו, כ"הררים התלויים בשערה".

מלאכת מחשבת – אסרה התורה

הגמרא אומרת שיש מחלוקת בין רבי שמעון לרבי יהודה מה הדין ב"דבר שאינו מתכוון" האם הוא נקרא מלאכה בשבת או לא? חכמינו בגמרא אמרו שהתורה אסרה בשבת רק מלאכת מחשבת, מלאכה שהאדם חושב ורוצה לעשותה. לכן לדעת רבי שמעון אם אדם עשה מלאכה שלא כיון לעשותה - לא חייב עליה, ולפעמים מותר לחלוטין. רק "מלאכת מחשבת – אסרה התורה" (ביצה ג). כל זה בגלל שממלאכת המשכן לומדים את הגדרת מלאכות שבת, והתורה מספרת לנו על בנית המשכן שנעשה במלאכת מחשבת.

גרירת ספסל בשבת שגם חורשת בקרקע

הדוגמא המפורסמת ביותר להלכה הזו "דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ" (שבת דף מו/ב) אם הוא מתכוון בגרירה הזאת לעשות חריץ בקרקע כדי שיוכל לשתול בו זרעים וכד' - הרי זו מלאכה. אבל אם המטרה שלו היא רק לגרור את הכסא או הספסל - אין פה כוונת חרישה והגרירה מותרת לכתחילה. רבי יהודה חולק על רבי שמעון, והלכה בהלכה זו כשמואל שפסק כמו רבי שמעון (שבת כב, א צה, א): "והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון - שרי אפילו לכתחילה".

פסיק רישא. אם ודאי תעשה המלאכה – חייב

על גבי הלכה זאת אומרת הגמרא כי בפסיק רישא רבי שמעון מחייב. וכך הסביר הרמב"ם בהלכות שבת (פרק א הלכה ו) "עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אף על פי שלא נתכוין לה - חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה. כיצד הרי שצריך לראש עוף לשחק בו לקטן וחתך ראשו בשבת, אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד - חייב. שהדבר ידוע שאי אפשר שיחתוך ראש החי ויחיה, אלא המות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה".

"אם תזכו לשמור את השבת, תנצלו משלש פורעניות, מחבלו של משיח, וממלחמת גוג ומגוג, ומיום הדין הגדול"

ולכן נזיר שאסור לו להסתפר "חופף ומפספס אבל לא סוקק". כי הסירוק בוודאי תולש שערות. ולכן בשבת אסור להסתרק כי בוודאי נשורות שערות. וכן אסור לצחצח שיניים אם בוודאי יצא דם אע"פ שזו לא הכוונה של המסתרק ומצחצח השיניים (ביצה ג, א). אבל מותר לנזיר לחפוף ולפספס את השער בידיו כי זה דבר שאינו מתכוון ולא פסיק רישא ומותר.

פסיק רישא דלא ניהא ליה

פסיק רישא דלא ניהא ליה בעולשין וזרדים

יש מחלוקת בין הערוך לבין רבינו תם מה הדין בפסיק רישא שלא איכפת לו לאדם. הגמרא מסבירה כי אדם מתחייב כשהוא תולש עולשין או מנקה את הזרדים רק בכמות מסוימת, הכל לפי כוונתו. "תנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדים, אם לאכילה – מרוגרת. אם לבהמה – כמלא פי הגדי. אם להיסק – כדי לבשל ביצה קלה. אם לייפות את הקרקע – כל שהן" (שבת קג).

על זה מקשה הגמרא ושאלת למה חשובה כוונתו, הרי בכל פעם שהוא תולש עולשין או מזרד זרדים הוא גם מיפה את הקרקע. וזה פסיק רישא – אם כן תחייב אותו תמיד בכל שהוא? עונה הגמרא שמדובר במקום שאין לו מטרה לנקות את הקרקע, כגון בשדה חברו. מכאן למד הערוך שבכל מקום שאדם עושה דבר שהוא לא מתכוין, זה פסיק רישא, אבל לא איכפת לו – מותר.

פסיק רישא דלא ניהא ליה בהדסים

התוס' מביאים עוד מקור שמוכיח את דעתו של הערוך. המשנה בסוכה (ל"ב) אומרת שכאשר יש לאדם הדס ויש בו ענבות רבות יותר מהעלים – פסול, "ואם מיעטן – כשר, ואין ממעטין ביום טוב" כי המיעוט הזה הוא כמו תיקון. והגמרא (ל"ב) אומרת שלדעת רבי אליעזר בן רבי שמעון אם אדם ליקט את הענבות של ההדס ביום טוב בשביל לאכול אותם – מותר. והטעם הוא שהתיקון של ההדס הוא לא המטרה שלו, אלא האכילה, ולכן זה דבר שאינו מתכוון ומותר.

על זה מקשה הגמרא כמובן מה איכפת לי אם הוא מתכוון. הרי הפעולה בכל מקרה נעשית וזה פסיק רישא. עונה הגמרא "הכא במאי עסקינן דאית ליה הושענא אחרית". הסיבה שמותר היא בגלל שיש לאדם הדסים כשרים אחרים. ומכאן יש הוכחה לדעת הערוך שכשהאדם לא נהנה מתוצאות הפעולה שלו, למרות שזה "פסיק רישא" – מותר.

מקרים שמותר גם לדעת ר"ת

דעת ר"ת לאסור – רק במקום צער מותר

רבינו תם מבעלי התוס' חולק על דעת הערוך שמתיר, אבל מודה לו שבכל מקרה שלא ניהא ליה מותר מהתורה ואסור מדברי חכמים. לדברי ר"ת חכמינו התירו רק במקרים מיוחדים. ומביא ר"ת ראיות לשיטתו מכך שהתירו לאדם להוציא קוץ בשבת, למרות שבוודאי יצא דם רק משום שיש לו צער. למרות שבוודאי האדם לא רוצה שיצא לו דם ולא ניהא ליה. גם מי שיש לו פצע עם מוגלה מותר לנקב את הפצע להוציא את המוגלה בגלל הצער. גם כאן האדם לא מעוניין בפצע ולא מעוניין לפתוח את הפצע הוא רק רוצה שהמוגלה תצא. וגם כאן התירו חכמים רק בגלל הצער. מכאן למד רבינו תם שרק כשיש צער של הגוף מותר לעשות מלאכה בפסיק רישא דלא ניהא ליה.

פסיק רישא דלא ניהא ליה – האם מותר במקום מצוה

כן מתרץ התוס' (סוכה דף ל"ב) את ראיות הערוך מהדסים שכל ההיתר בהדס זה רק בגלל שמדובר במצווה. לכן מותר לאכול את הענבות של ההדסים ביום טוב ולהכשיר את ההדס, אע"פ שזה פסיק רישא, והטעם שמותר – כי לא איכפת ליה. בשו"ע לא התירו לא איכפת ליה בגלל מצווה, ולא הותר לצורך נטילת ידים על עשבים בשבת בשדה חברו.

וכן כתוב בשו"ע "האוכלים בגנות, אסורים ליטול ידם על העשבים שמשקים אותם, אע"פ שאינם מכוונים, פסיק רישא הוא; אבל מותר להטיל בהם מי רגלים או שאר משקין שאינם מצמיחין". ועל זה כתב המשנ"ב כי לדעת הערוך יהיה מותר בשדה חברו "הרבה פוסקים אוסרין גם בפסיק רישא דלא ניהא ליה לכתחילה".

היתר מיעוט ההדס – בגלל היותו תיקון מועט

השו"ע לא התיר במקום מצווה, כי כנראה שיש מחלוקת בתוספות על טעם היתר קטיפת הענבות של ההדסים, שבמסכת שבת (דף ק"ג) ענו תוס' על אותה שאלה "מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן, לא גזרו חכמים כשאינו נהנה". לדעת רש"י ההיתר להוציא ענבי ההדס הוא לא בגלל שמדובר במצווה. אלא בגלל שכאשר יש לו הדסים אחרים, אין כאן כלל מלאכה, שכאשר ממועטים את הענבים של ההדס ואין בו צורך, הוא לא נקרא כלי שתוקן, ובמקום שאין מלאכה – אין מקום לאסור (ועיין לקמן בהסבר שבת הלוי).

מותר בדבר מועט או כשיש סיכוי קטן שלא תהיה מלאכה

הוכחה לכך היא הגמרא בובחים (א"ב) שאומרת כי "המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים" ומותר לזלפו בשבת על גבי האש. ומקשה הגמרא הרי הוא מכבה את האש? ועונה שמותר כי הוא לא מתכוון לכבות את האש וכדעת רבי שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר. והסביר התוס' כי "לא הוי פסיק רישא שמזלפו בטיפות דקות, אי נמי על גבי האיברים – אפשר שלא יכבה האש". ומשמע כי גם במקום שיכול להיות שיכבה האש בקירוב גדול. אם הוא מועט שלא ניכר, או שלא וודאי שיכבה האש – מותר.

חיתוך עוגה שיש אותיות – לא נקרא מלאכה

כעין זה ראינו בהיתר אכילת עוגיות שכתוב עליהם אותיות ומילים. הרמ"א (שם סע' ג) כותב "אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות, אף על פי שאינו מכוין רק לאכילה, דהוי מוחק". וכתב על כך המג"א בשם המר"ש הלוי "דדוקא כשכותבין על העוגות אותיות מדבר אחר אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי ולכן אוכלים העוגות שיש עליהם ציורים". והוסיף המשנ"ב (טו) "דאין שם כתיבה עליה וממילא לא שייך בזה מחיקה".

היתר דריסת רוק – משום מאיסותא

היתר דבר מועט שאינו נהנה עם סיבה נוספת הוא כנראה מקור ההיתר לדריסת רוק בהולך לפי תומו שלא ניכר שהוא עושה מלאכה. וכך כתב בשו"ע (ש"ט יא) "לא ישפשי ברגליו רוק ע"ג קרקע, משום משהו גומות, אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוון למרח ולהשוות גומות; ואע"ג דממילא ממרח הוא, כי לא מכוון שרי, משום מאיסותא".

היתר דריסת נחש – משום סכנה

וכן הוא שם בסעיף י "כל חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי – נהרגים בשבת אפילו אין רצין אחריו; ושאר מזיקין, כגון: נחש ועקרב מקום שאינם ממיתין, אם רצין אחריו – מותר להרגם; ואם לאו – אסור. אבל מותר לדורסם לפי תומו, ואפילו במתכוון אלא שמראה עצמו כאילו אינו מתכוון".

אחרי קיבוץ גלויות יבוא ימים מפחידים מאוד על עם ישראל. הימים הללו הם כמו ימי הריון שמהם תצמח ישועה גדולה ממש כמו לידה

סיפורים על הרב זצ"ל

חינוך למבט הלכתי

כשמישהו בשיעור היה מספר שהוא הולך לבית-מלון, הרב היה מציף מייד את כל השאלות ההלכתיות שקשורות בכך – מעלית שבת, מצלמות, גלאי נפח, כרטיסים אלקטרוניים בחדרים, רישום שבת לתוספות. הוא היה אומר: שים לב לכל הפרטים ההלכתיים נוסף לכשרות. ובעניין הכשרות צריך לבדוק לא רק את הבשר, אלא גם בישול עכו"ם וירקות עלים, תנורי שבת ומעשרות. ענייני שרואות כל דבר במסגרת ההלכה. "כי עין בעין יראו" – כל דבר בעיניים של תורה.

כל חולצה חדשה עברה ביקורת לוודא שאין בה שתי-וערב. על כל חגורה נשאלו שאלות – האם חגורה זו מותרת לסגירה בשבת? האם מותר להאריך או לקצר אותה? כל כלי חשמלי חדש נבדק מבחינת טבילה – איך טובלים אותו? האם מפרקים אותו? הם אפשר להכשיר אותו מבשר לחלב? כל השיקולים ההלכתיים הקשורים למכשיר החדש הזה, וכל זה לפני שהרב התפעל מההמצאה החדשה של המכשיר החדש. חינוך למבט הלכתי.

יישום ההלכה

לרב היתה "פרקטיקה הלכתית", והוא ניסה להעביר אותה לתלמידים שלו, להיות "בעל-מעשים" כדבריו, לבדוק דברים כדי להכיר אותם – תלמוד להרגיש ביד אם הלחם שאתה אוכל הוא כזית או פחות. תלמוד לשקול אתרוג ביד לדעת אם הוא מספיק גדול לברכה. לא פעם מצאו אותו זוחל מתחת לעץ, לדעת אם מדובר בהרכבה עם עץ אחר או לא, או טועם את העלים. לדעת אם דם זה פצע או צבע או סיב או משהו אחר. היו לו בחדר הלימוד סוגים שונים של זכוכית מגדלת מעבדתית לצרכים שונים. כך הוא היה בודק אתרוגים או כתמים, לולבים או מכשירי חשמל. פעם הוא הורה לי לזחול מתחת לשולחן על-מנת שאראה מהו פין משוחרר שמותר להחזירו בשבת, כדי שהשיעור לא יהיה תיאוריה בלבד, שנדע כתלמידים מהו "תוקע" ומה נקרא משוחרר לגבי הלכות תיקון כלי בשבת.

(משה כהן, בית-אל)

תשובה כהלכה

סגור מותר, פתוח אסור. קניתי אוכל ותוך כדי האכילה גיליתי שאמנם אין בחנות בעיות של חלב ובשר, אבל היא פתוחה בשבת ולכן אין תועלת כשרות. האם להמשיך לאכול או אסור? אם האוכל סגור, כמו בחנות מכולת – מותר. אם האוכל פתוח, כמו במסעדה – אסור, כי מן הסתם יש גם בעיות אחרות.

קצת ריוק חול. האם נכון הוא שלירא שמים ראוי להחמיר ולא לאכול דבר שבשל ביום חול על-ידי מחלל שבת, בכלים כשרים, אלא ע"י היכר של הדלקת אש כמו בישול גוי? מותר לאכול מבישול חול של מחלל שבת.

לא על הנפש לרצו. יש לי צליאק ואסור לי לאכול קמח. מה לעשות לגבי שבת? את אנוסה ופטורה מלחם. יש לחמים המותרים. עניי את השבת במאכלים המותרים לך.

לא יקרא. ראש חודש שחל בשבת, והסעודה השלישית ממשיכה אחרי השקיעה, האם אומרים "יעלה יבוא"? לא.

קצת חלגית. האם בסעודת הבוקר בשבת צריך לאכול דווקא אחחה בשרית, בעוד שזה מוכיב על חלק מאנשי הבית לאכול אח"כ סעודה שלישית, או שאפשר גם חלבי בבוקר? אין מניעה לאכול חלבי. העיקר לאכול לחם בשלוש הסעודות.

תשובה לתומאצ'ק. אפשר להכין תה בשבת ללא תמצית? אם כן, באיזה אופן? לדעת הרב זצ"ל צריך תמצית.

האכל חמין חייב מיטה. מה החשיבות של נשמה יתרה? האם זה נכון שהנשמה יתרה לוקחת את הקלוריות כך שלא משימים בשבת? המשמעות היא שלמרות שאדם אוכל ושותה, הוא אינו מואס וקץ באכילתו. גם בשבת צריך לאכול במידה. הרב עזרא עטיה היה אומר: החוכמה היא לאכול כך שאפשר יהיה ללמוד "חושן משפט" אחרי סעודת בוקר של שבת.

אמנם אי אפשר להתיר לפי תומו אלא במקום שנראה כאילו אינו מתכוון. אבל כשאדם נכנס לבית חולים ויש שם דלת חשמלית, ניכר מאוד שהוא לא הולך לפי תומו וכוונתו שתפתח הדלת. וכן העובר במקום שיש עין אלקטרונית שפותחת וסוגרת מים. או מדליקה מנורה אי אפשר לומר שהוא הולך לפי תומו.

סגירת פקק עם פשתן שבוודאי יסחט

בשו"ע (שכ"ה) כתוב על חבית שפקקו של פשתן לסתום נקב שנמצא בדופן של החבית. לדעת הערוך מותר לסגור את הנקב בפקק שיש בו פשתן אע"פ שבוודאי יסחט הפשתן, ובתנאי שלא יהיה כלי מתחת לפשתן – כדי שהסחיטה תהיה פסיק רישא שלא נחא ליה. אבל אם הפקק בראש החבית – הרי האדם נהנה מסחיטת הפשתן שנשפך יינו לתוך החבית.

ומביא השו"ע את דעת ר"ת שחלק על הערוך "ואמרו דאע"ג דלא נחא ליה, כיון דפסיק רישא הוא, אסור. והעולם נוהגים היתר בדבר, ויש ללמוד עליהם זכות, דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מגעת לנעורת, מותר מידי דהוי אספוג שיש לו בית אחיזה; ולפי שאין טענה זו חזקה, ויש לגמגם בה, טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב". כי אם יהיה כלי תחת החבית – הרי גם לערוך זה יהיה אסור כי זה פסיק רישא דנחא ליה.

האם מותר לעבור ליד עין אלקטרונית?

מחלוקת צידת צבי בלי כוונה

בחדושי הרשב"א (שבת ק"א) כתב "ובירושלמי (ה"ו) נראה שהתירו לנעול לכתחלה ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, דכיון שהוא צריך לשמור ביתו אף על פי שעל ידי כך ניצוד הצבי ממיילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד". וכתב עליו הר"ן "ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת? ולא עוד אלא שאני אומר שאפ"י שאינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושאי אפשר לו שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור. והיינו דאמרין בכולה מכלתין דמוודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות". (ר"ן שבת לח א.). ובבית יוסף (ש"ט) פסק כדעת הר"ן.

חיישנים ברחוב וחיישנים בבית

אעפ"כ התיר בשו"ת שבט הלוי (הלק ט סימן סט) ללכת לפני הבתים שיש בהם חיישנים שמדליקים את האור מטעם פסיק רישא דלא נחא ליה, ובצירוף דעת הרשב"א לענין צידה המובא גם במג"א סי' שט"ז לענין נועל ביתו אעפ"י שידע שהצבי בתוכו. והסביר כי סגירת דלת אינה מלאכה "דיסוד מלאכת שבת פעולת מלאכה, וגם שיהי' מלאכת מוחשבת אבל מחשבה בלי מלאכה המצטרפת לזה לא אסרה תורה". לכן התיר הרשב"א לסגור את הדלת. והר"ן חלק כיון שעכ"פ יש פה צידה. "ומובן דאין זה דומה לנדון השכיה היום שדלתות בית נפתחות ע"י עין אלקטרי ע"י הנכנס לתוכו דבזה ודאי איכפת ליה בתוצאה של כניסתו ואסור, משא"כ העובר ברחוב גרידא בלי שום ניהותא הנ"ל" (ולכאורה בלילה אם הוא נהנה מהאור יש לאסור גם לדעתו).

וחלקו עליו כיון שגם ההיתר של לפי תומו הוא רק במקום נזק של נחשים וכד'. או מאיסותא של רוק. אבל סתם הולך לפי תומו אינו היתר. ולכן אמרו שצריך להזהר במקומות שיש חיישנים שמדליקים אור. אמנם אם הולך ברחוב ומצלמות מצלמות אותו, אין בכך חשש. וכן הנכנס לכותל ויש שם מגנומטרים והוא הולך לפי תומו, התירו מחמת מניעת הסכנה. אבל כשאין אחת מהסיבות הנ"ל יש להזהר מעינים אלקטרוניות וחיישנים תרמים וכד'. שלא יעבור במקום שהם נמצאים, ובודאי אם נהנה מפועלתם.

והיי רצון שיתקיימו בנו דברי ר' אלעזר שאומר "אם תזכו לשמור את השבת, תנצלו משלש פורעניות, מחבלו של משיח, וממלחמת גוג ומגוג, ומיום הדין הגדול". אמן.